

KRŠĆANSTVO NA ISPITU

(Ivan Fuček, *Kršćanska zrelost na ispitu današnjice*, biblioteka *Obnovljenog Života*, Zagreb, 1973)

Dragi Džimbeg

Valja iskreno pohvaliti sve napore i nastojanja — i pisaca i izdavača — da se naša hrvatska teološka literatura što je moguće više i bolje bogati i razvija. Poslije dugog poratnog zastoja, s malim predratnim fondom, mi danas očito imamo mnogo veće potrebe i obveze negoli neki drugi narodi. Stoga napori i uspjesi *Obnovljenog Života* zaslužuju svaku pohvalu.

U stilu suvremenih izdanja i ova je Fučekova knjiga, *Kršćanska zrelost na ispitu današnjice*, u stvari skup članaka, niz suvremenih religiozno-misaonih tema isprepletenih današnjom aktualnom, rekao bih koncilskom, problematikom, s kojom se u ovom našem prijelomnom razdoblju suočava svaki kršćanski intelektualac. Knjiga je, naime, u prvom redu pisana za intelektualce. To je u stvari niz predavanja održanih studentima na vjeronauku školske godine 1971/72. Ta je okolnost uočljivo utjecala na oblik i ekspresiju pojedinih problema ili, bolje, na njihovu raščlambu i komunikativno-izričajnu poruku. Tematika je stoga sustavno probrana, a način izlaganja i stil obrade zadržali su svoju didaktičku funkciju i lakoću u priopćavanju.

Autor je očito kao predavač nastojao zahvatiti što više gradiva, birao je opširne teme, tako da smo u ovoj knjizi od nekih 248 stranica izravno suočeni sa svim aspektima praktičnog i teoretskog previranja koje zanima današnjeg kršćanskog intelektualca. A brojna su i značajna ta previranja. Autor ih vješto sintetizira u teme da bi ih zatim potanko prebirao i raščlanio — s posebnim senzibilitetom, kako sam kaže, za naše domaće crkveno-teološke prilike.

Prva nas tema suočava sa *Zadacima nove inteligencije*. Stvar je po sebi dosta uopćena, svakidanjsja; ali i izazovna. Autor nas vješto provodi kroz stvarnost novih promjena i mentalitet dvaju shvaćanja — prošlosti i budućnosti — da bi nas što bolje uvjerio u stvarne potrebe današnjeg i sutrašnjeg trenutka te tako u duhu koncilске otvorenosti suočio s novim svijetom i novim zadaćama. U tom novom svijetu što se danomice rađa i novoj situaciji što nastaje inteligencija mora ponijeti glavni teret na svojim leđima. Često se i sama mora preodgajati, biti poslušna Duhu. Mora znati uočavati potrebe svojega vremena, usvajati i svjedočiti kršćansku poruku, kako bi rekao Ivan XXIII, na način koji »odgovara izrazu modernog mišljenja«.

Poslije tako iscrpno predočene današnje stvarnosti u Crkvi i društvu, sasvim spontano slijedi rasprava o *teolozima-istražiteljima*. Budući da smo u sadašnjem času izazvani brojnim pitanjima i revaloriziranjem vrednota, sasvim je opravdano da se teolozi prihvate svojega posla, da ponovno istražuju i meritorno odgovaraju. — Stvar se, međutim, u toj raspravi ne svodi na tako jednostavno i načelno postavljen zadatak. Tu se javljaju nova pitanja i problemi. Kao i u svim preispitivanjima, i ovdje se očituju razne struje i tendencije. Ide se dotle da se stvari ponovno šematiziraju. Jedni bi u ovo naše vrijeme bili spremni da sve »sekulariziraju«, da i samu teologiju »oslobode« od Boga i onostranosti. Drugi, naprotiv, ne žele »sekundirati«; i oni su isključni. Stari integrizam njihov je credo i stoga zaziru od svega što novo vrijeme i razvoj društva i znanosti sa sobom nose. Autor tek rubno polemizira i s jednima i s drugima. Njegova je metoda »pomirbenac«, on se zalaže za »srednji put«.

Izrastao u duhovnom ozračju sigurnih i postojanih teoloških shvaćanja, suočen danas s novim gledištima i potrebama, s jače naglašenom egzistencijalnom komponentom kršćanstva i teoloških raščlamba, autor pokušava tražiti rješenja u revalorizaciji izvornog kršćanstva, t. j. ljudskog i božanskog. U tom se smislu osvrće na suvremena strujanja i razilaženja te ističe kršćanski huma-

nizam koji poštuje duhovne i materijalne vrednote; ali ne zaboravlja pripomenuti važnost unutarnje preobrazbe čovjeka, kršćanina.

Sljedeće je poglavlje ključno poglavlje ove knjige. Radi se o *Novoj slici o Bogu*. Polazeći od postavke da se današnje društvo općenito sekulariziralo i udaljilo od Boga, autor raščlanjuje uzroke i traži nove načine kako današnjem čovjeku govoriti o Bogu. — Nije li Bog iščezao iz našega svijeta, pića Fuček s drugim kršćanskim misliocima, i zbog toga što je tomu svijetu već odavno pružana kriva slika o Bogu? Ljudi često ne znaju o čemu se zapravo govori kad se spomeni Bog. Neki danas govore o Božjoj smrti, o njegovu nestanku. To je u biti jedna vrsta ateizma. U svakom slučaju mnogi danas imaju krivu sliku o Bogu. Bog je za neke antropomorfizirani robot ili obično biće među bićima; štoviše, stvar i predodžba među drugim stvarima i predodžbama. A toga se valja odreći. Bog nije nikakav robot; on je bitno različit od svih predmeta, bića i predodžbi. Bog-lončar, veliki policajac, čarobnjak i zakrpljivač naših rupa i neznanja — nije kršćanski Bog.

Autor se u ovom pitanju u stvari povodi za Rahnerom i posebno za Corethovim teodicejskim postupkom, te ostaje na metafizičkoj razradi i dokazivanju. Odbacivši racionalizam i fideizam, on seže za razumskim putovima te dolazi do Temelnog Osmišljavatelja smisla. Bog je, prihvaća on Rahnerovu misao, »zadnji neuvjetovani temelj smisla svega opstojanja uopće« (86). Stoga se, zaključuje Fuček, Bog ne može »misliti kao predmet među ostalim predmetima«, nego kao »apsolutan Temelj svakog smisla na koji se 'smisleno' odnosi sveukupno područje smisla« (91—92). Prihvaćajući pritom razumske postavke i putove za otkrivanje i prihvaćanje Boga, autor se kritički odnosi prema onima koji svode vjeru na osjećajnu dimenziju ljudskog bića ili jednostrani biblicizam. Na taj način Fuček prihvaća »naravnu teologiju«; Bog je dostupan ljudskom razumu — potvrđuje on staro stajalište kršćanske filozofije.

Napis *U sekulariziranom svijetu* daljnja je tema ove Fučekove knjige. Suvremena situacija, rizici i izazovi u kojima se danas nalazi svaki kršćanski intelektualac i cijelo kršćanstvo omiljela je tema autorovih razglabanja. Prijelomno razdoblje današnjeg duhovnog i vjerskog reafirmiranja poticaj je našemu autoru da znalački pronikne u povijesnu zbilju svoga vremena i upozori čitatelja na budućnost. Taj važni momenat trenutka i budućnosti *uvjetovao je*, čini se, i *naslov ove knjige*. Kršćanstvo je danas na povijesnom ispitu zrelosti. Uspije li ostvariti svoj pravi poziv reafirmiranja stvarnih ljudskih vrednota i božanske poruke u današnjem svijetu, ono će položiti svoj ispit i prebroditi suvremene krize, spontano se načeme zaključak u ovoj knjizi. Odbacujući skrajnje tendencije sekularizacije i sekularizam, autor upozorava na pozitivne elemente koje pruža naše doba. Crkva se mora znati uklopiti u ovaj sekularizirani svijet i pružiti mu radost Vesele vijesti, poruka je ovog odjeljka.

U poglavlju *Sentire Ecclesiam* — autor razrađuje pojam Crkve kroz koncilsko shvaćanje Božjega naroda. Zanimljivo je slijediti Fučekova izlaganja i komentare o smislu i sadržaju Božjega naroda preko pojmova *povijesni narod*, *proročki*, *karizmatički*, *hijerarhijski*, *sveti* do završnog pojma *eshatološki narod*. Svetost se Crkve mora očitovati i u njezinim članovima, naglašava autor.

»Božje kraljevstvo« u *procesu obnove* novi je naslov u ovoj zbirci tema, koji pokušava odrediti cilj i granice današnje obnove. Služeći se — uostalom, kao i u svim drugim poglavljima — obilnim navodima i uputama saborskih misli, autor zahvaća ovu temu s više aspekata. On razrađuje opseg i ulogu »Božjeg kraljevstva« u svijetu, odnosno poziv i način kako će svijet i čovjek doživjeti i živjeti to Kraljevstvo. Glavna mu je misao: Mi smo kršćani pozvani da izgrađujemo i bogatimo svijet, a ne da iz njega bježimo, da se zatvaramo u ghetto.

Kristocentrična nova duhovnost pokušava naglasiti značaj transcendencije i Kristova Božanstva. Preveliko isticanje Krista čovjeka moglo bi, smatra autor, biti pogrešno ako se istodobno ne ističe i Kristovo Božanstvo.

Posljednja tema, *Pred licem smrti*, zaprema najviše prostora u ovoj knjizi (197—248). Stvar je s više strana zanimljiva. To zanimljivija što se o tome vrlo rijetko piše. Ali o toj teškoj temi teško je doreći uvjerljive misli i za-

ključke. Lakše je svakako opisivati stvarnost, psihološki ili etički pristupiti činjenici nego stvaralački zahvatiti problem i odgovoriti na mučna pitanja. Iako su pristup i opća impostacija u ovoj raspravi dosta egzistencijalno zahvaćeni, misaona razrada i konačni zaključci dobrim dijelom ostaju nedorečeni. Mučnina smrti i njezin »smisao« odviše su bolni, da bi se u jednoj raspravi mogla zadovoljiti nemirna pitanja koja se tako spontano nameću. No unatoč tim poteškoćama koje za sobom povlači tema smrti, Fučekova je studija vrlo studiozna i informativna. Čitatelja će se sigurno posebno dojmiti gledišta protestantskih teologa o prekogrobnom životu, zatim, u vezi s tim, biblijska gledišta i novija tumačenja katoličkih egzegeta o odnosu pojmova duša—tijelo. Teološki je, međutim, najzanimljivija Borosova teorija o vrhuncu ljudske zrelosti i slobode u času smrti i u tom smislu stara Kajetanova misao o finalnoj odluci čovjeka i konačnoj opciji na smrti.

Poslije svega što smo spomenuli, valja otvoreno potvrditi da je ova Fučekova knjiga vrlo aktualna i zanimljiva. Čitatelji će bez sumnje naći u njoj dosta spoznaja i informacija o današnjim ključnim pitanjima ili, bolje, dovoljno poruka i tumačenja koja su potrebna i korisna svakom kršćanskom intelektualcu. Spomenimo također da ova treća Fučekova knjiga — najukorjenjenija u ovo naše misaono i duhovno podneblje — daje preglednu, sintetičku sliku svih postkonzilskih i uopće današnjih duhovnih kriza i problema. Možda joj je u tome prednost i nedostatak. Prednost: što nas dovoljno informira o općim prilikama i ključnim pitanjima našega svijeta; nedostatak: što se u tom općem razglabanju i zaključcima pomalo gubi ona stvaralačka izvornost koja je inače temeljna vrijednost i zanimljivost svakog djela.

Što se tiče stila i jezika, možemo općenito kazati da su dovoljno čisti i jasni. Možda se može koji put primijetiti utjecaj stranih izričaja na naš hrvatski iskaz (na pr. *mnogi od katolika* umjesto *mnogi katolici*), ali to je vrlo rijetko. Nešto češća je upotreba riječi koje u stvari pripadaju srpskom načinu izražavanja (na pr. *dozvoliti* umjesto *dopustiti*, *dostatan* umjesto *dovoljan*, *iskušenje* umjesto *kušnja*, itd.), zatim rabljenje stranih riječi i u slučaju kad imamo lijepu hrvatsku riječ (na pr. *sistem* umjesto *sustav*, *citirati* umjesto *navoditi*, itd.). Spomenuo bih ovdje još — iako je to uobičajeno i u drugim našim izdanjima — upotrebu posvojnog pridjeva njezin u obliku *njen*, *njena*... umjesto hrvatski pravilnoga *njezin*, *njezina*, itd. No sve su to manje-više iste pogreške koje se provlače kroz sva naša izdanja. Propust je to škole i današnjeg sustava učenja hrvatskog jezika. Često je nemoguće u našim rječnicima i pravopisima pronaći onaj pravilni oblik ili riječ.

NOVO I STARO

(Radovan Grgec, *Novo i staro*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1973)

Zivan Bezić

Možda nikada nismo toliko trebali trijeznih i uravnoteženih knjiga kao što ih trebamo danas; knjiga kojima nije do toga da budu ni »lijevo« ni »desno«, ni »napredne« ni »integralističke«; koje nisu zastavonoše bilo kakve ideologije u Crkvi ili izvan nje; kojima je istina, a ne osobno opredjeljenje, jedino i glavno mjerilo rasuđivanja. Knjiga napisanih srcem pravednika, razboritošću umnika i žarom vjernika. U takva djela spada i knjiga *Novo i staro*, koju nam je poklonio prof. Radovan Grgec.

Uravnoteženost, objektivnost, jasnoća i služba istini — to su glavne odlike ove skromne knjige. Kao što joj i samo ime kaže, ona poštuje i »novo i staro«, ako su, i ukoliko su, u službi Istine. Nije joj namjera da promiče neku novu teologiju, a niti da fetišizira neku tradicionalnu, već da jednostavno i objektivno ukaže na neprolaznu vrijednost kršćanstva i potrebu traženja uvijek novih putova. Pisac se nije bojao »otvoreno i jasno reći da u kršćanstvu postoje